

SZIKINGER ISTVÁN

A yorkshire-i hasfelmetsző

Peter Sutcliffe angol teherautósófor 1975 és 1980 között 13 nőt ölt meg, és az 1981-es, életfogytig tartó szabadságvesztést kimondó ítéletben további hét emberölési kísérletben is megállapították a bűnösségét. „Beceneve” a XIX. század végén hasonló bűncselekmények miatt hírhedtté váló Hasfelmetsző Jackre utal. Az elődöt soha nem sikerült elfogni. Érdeemes megjegyezni – mert ennek jelentősége lesz –, hogy a Hasfelmetsző Jack név egy levélből vált ismertté, amelyet látszólag maga a sorozatgyilkos írt, de valószínűleg mástól származott. 1888 szeptemberének végén a bűnöző nevében írt üzenet szerzője büszkélkedett a cselekedeteivel, és közölte: nem hagyja abba a prostituáltak mézszárlását. Mivel a leleplezés elmaradt, a feladó személye sem vált ismertté. Annyi azonban bizonyos, hogy sok hasonló levél született, amelyek többsége nyilvánvalóan szenzációhajhász újságírók vagy mások beugratásában kedvüket lelő emberektől származott.

A yorkshire-i hasfelmetsző áldozatai valamennyien nők, zömmel – de nem kizárólag – prostituáltak voltak. A megtámadott nőket fémműves (a fejének egyik végén golyó formájú, a másikon hagyományos ütőfelülettel ellátott) kalapáccsal verte eszméletlenre, majd késsel vagy más éles tárggyal szurkálta-vagdosta halálra. Jellemző volt cselekményeire a sértettek megbecstelenítése, a már halott, de legalábbis eszméletlen személyek levetkőztetése. A rendőrség a lebukás előtt számos esetben kihallgatta Peter Sutcliffe-et, de 1981 előtt nem jutottak el a megalapozott gyanúig. 1980 áprilisában ittas vezetés miatt őrizetbe vették, de szabadlábon védekezhettek. Ez időszak alatt az 1981. január 2-i elfogásáig újabb két nőt ölt meg. Természetes, hogy a köznyugalmat súlyosan megzavaró cselekmények nagy felháborodást váltottak ki a lakosság körében.

A tanulságok levonása érdekében több vizsgálat, eljárás is indult. Már a nyomozás során – részben magának a nyugat-yorkshire-i rendőrségnek a kezdeményezésére – külső erőket vontak be annak érdekében, hogy eredményt tudjanak felmutatni. 1981 októberében már készen volt Colin Sampson nyugat-yorkshire-i helyettes főkapitány főnökéhez benyújtott jelentése, amely átfogó elemzést adott a rendőrség eljárásának egészéről, annak hiányosságaiival, hibáival együtt. A dokumentumot bűnüldözési érdekekre hivatkozva nem hozták nyilvánosságra, Ronald Gregory rendőrfőnök nyilatkozatai alapján azonban lényegi tartalma ismertté vált. Ugyanazon év decemberében adta át jelentését a belügyminiszternek (*Home*

Secretary) Sir Lawrence Byford, aki a tárcánál tevékenykedett rendőrségi inspektor-ként, azaz közreműködött a szakmai ellenőrzésben az egyébként szervezetenként független rendőrségeknél. Ez az anyag – bár közzétételéről voltak viták – ma már teljes egészében hozzáférhető.¹ Meg kell említeni még e körben azt a bírósági eljárást, amelyet az utolsó áldozat édesanyja indított a nyugat-yorkshire-i rendőrség ellen azért, mert nem akadályozták meg lánya áldozattá válását akkor, amikor a rendelkezésre álló adatok alapján azt már megtehették volna.²

A bűncselekmények

A yorkshire-i hasfelmetesző ügyének felderítése a legnagyobb szabású akció volt az angol bűnüldözés addigi történetében. Ahogyan arra a belügyminiszter is utalt: elképzelhetetlen, hogy egy ilyen méretű munkában ne következzenek be hibák. Ezzel nyilván egyet lehet érteni. Kérdés azonban, hogy ebből mi következett. A szigetországból az, hogy igen alapos vizsgálatot rendeltek el a nyomozás tanulságainak megállapítása, valamint a megismert tények alapján a hibák okainak feltárása céljából.

A Byford-jelentésből az is kiderült, hogy Peter William Sutcliffe már korábban is a rendőrség látókörébe került. 1969-ben az akkor huszonhárom éves fiatalember egy zokniába rejtett követ megtámadott egy prostituáltat, de valamilyen ok miatt nem folytatták büntetőeljárást ellene. A későbbiekben egy kalapácsot találtak nála, amelyet betőrőszerszámnak néztek. Ebből már volt ügy, de az aktákat a Byford-jelentés elkészítésekor selejtezés miatt nem lehetett fellelni. Megállapítható volt mindenestre, hogy Sutcliffe már húszéves kora előtt élénk érdeklődést mutatott az örömlányok iránt. Nincs adat arra, hogy igénybe vette volna szolgáltatásaikat, de „kukkolóként” igen gyakran ott volt körülöttük. Megállapítható, hogy agresszív vonásai és megnyilvánulásai ezen a sajátos kapcsolaton belül 1969 körül erősödtek fel. Az első támadások időszakában Sonja Szurmának udvarolt, majd 1974-ben feleségül vette.

A terhére rótt első, 1975-ös támadás előtt nincs további bűncselekményekre utaló konkrét adat. Tény viszont – írja Lawrence Byford –, hogy a múlt század hetvenes éveinek első felében ismertté váltak olyan esetek, amelyekben az elkövetési mód nagy hasonlóságot mutat a yorkshire-i hasfelmetesző későbbi akcióival.

¹ <http://www.homeoffice.gov.uk/about-us/freedom-of-information/released-information/foi-archive-crime/1941-Byford-report/#version=1>

² Hill v Chief Constable of West Yorkshire [1988] 2 WLR 1049; [1989] A.C. 53.

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Az 1981-es ítéletben említett első bűncselekmény 1975. július 5-én történt. Sutcliffe kalapáccsal ütlegelt egy fiatal nőt, Anna Rogulskyt, aki súlyos fejsérüléseket szenvedett, emellett nem mély vágott sebek is voltak rajta. Körülbelül egy hónappal később hasonló eset történt, ugyanolyan külsérelmi nyomokat hagyva az áldozaton, Olive Smelten. Mindketten túléltek. Ugyanazon év októberének végén azonban már emberi életet követelt Sutcliffe akciója. Egy ismert prostituáltat, Wilma McCannt úgy megütötte – szintén kalapáccsal –, hogy betört a koponyájára. Itt már az általa használt késsel is halált okozott volna: a sértettet nyakán, mellén és hasán is olyan szúrások érték, amelyek önmagukban is végzetes következménnyel jártak volna. A második gyilkosságot a következő hónapban követte el Peter Sutcliffe. Az áldozat a szintén prostituált Joan Harrison volt, a halál elsősorban ütések következtében állt be. Ezúttal – a korábbi esetektől eltérően – a tettes még életében megérszakolta a sértettet, fajtalanzkodott is vele. 1976 januárjában szintén egy örömlány, Emily Jackson életét oltotta ki a sorozatgyilkos. Néhány hónappal később, májusban Marcella Claxton szenvedett súlyos sérüléseket Sutcliffe kalapácsütéseitől, de nem halt meg. 1977 februárjában csapott le ismét a rém: a prostituáltként ismert Irene Richardson vesztette életét, mindenekelőtt a hasát érő szúrások miatt. Patricia Atkinson szintén pénzért árulta a testét: őt az általa találkahelyként használt lakásban megszárrolta le a hasfelmetsző, 1977 áprilisában. Jayne MacDonald volt a következő a halálos áldozatok sorában, ő is prostituáltként kereste a kenyerét. A módszer hasonló volt a korábbiakhoz: kalapácsütések és vágások. Néhány héten belül már be is következett egy másik utcalány, Maureen Long megtámadása. Ő súlyos sérüléseket szenvedett, de túlélte a támadást. Egy másik prostituáltat, Jean Jordant 1977. október elsején ölte meg a rá jellemző módszerrel Peter Sutcliffe. Marilyn Moore volt a következő prostituált sértett 1977 decemberében, őt a hasfelmetsző üzletet ígérve csábította az autójába, majd kalapáccsal brutálisan megverte. Marilyn túlélte a támadást, így értékes adatokkal segíthette a nyomozást. A szintén örömlány Yvonne Pearsont 1978. január 21-én gyilkolta meg Sutcliffe. Őt egy szeméttelenen, egy felfordított pad alatt találták meg március 26-án. Szúrásnyomok nem voltak rajta, az ütések pedig ezúttal inkább kötől, semmint kalapáccstól származtak. Emellett az elkövető megtaposta a sértett mellét, valószínűleg ugrált is rajta. Az ügy érdekessége, hogy a holtest mellett egy február 21-i újságot találtak, amit a körülményekből megállapíthatóan szándékosan helyeztek oda. 1978. január 31-én az ugyancsak prostituált Helen Ryka vált Sutcliffe áldozatává. Nála a már megismert sérülések: kalapácsütés, valamint szúrások nyomai voltak azonosíthatók.

1978 márciusában a nyomozást rendőri vezetőként irányító Mr. Oldfieldnek címzett levelet kapott a nyugat-yorkshire-i rendőrség. A küldeményt Hasfelmetsző

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

Jack néven írta alá valaki. Néhány nappal később ugyanilyen levelet kapott a *Daily Mirror* főszerkesztője is. Az üzenetekből annyit meg lehetett állapítani, hogy küldőjük többet tudhatott a bűncselekményekről, mint amennyi a sajtó útján nyilvánosságra került.

1978 májusában ugyancsak egy prostituált, *Vera Millward* vesztette életét Sutcliffe támadásától. A nyomok a korábbiakhoz hasonlóan kalapács, valamint kés használatára utaltak. A következő gyilkosságot 1979 áprilisában követte el, ezúttal is egy kéjő, *Josephine Whitaker* volt a célpont.

1979. június 18-án újabb küldemény érkezett Mr. Oldfield részére. A hangkasetán lévő üzenet a nyomozás sikertelenségéről szólt. Küldője – aki magát a gyilkosságok elkövetőjének nevezte – Sunderland környéki tájszólással beszélt, a börtékről veti nyálmintából pedig azt is meg tudták állapítani, hogy B vércsoportú volt.

1979. szeptember 2-án diáklányt ölt meg Sutcliffe: a húszéves *Barbara Leach* szintén kalapácsütés, valamint szúrások következtében halt meg. Körülbelül egy évvel később támadta meg Sutcliffe *Marguerite Walls* 47 éves köztisztviselőt, őt zsinagoga előtt fojtotta meg, bár előtte őt is ültegelte. 1980 őszén egy 35 éves szingapúri orvos, *Uphadya Bandara* vált hasonló bűncselekmény sértettjévé, ebben az esetben is kalapács és zsineg volt az eszköz. Ő szerencsésen túlélte az esetet. Ugyanazon év novemberében *Teresa Sykes* életét megmentette, hogy valaki megzavarta a cselekmény végrehajtását. *Jacqueline Hill* volt az utolsó ismert áldozat, őt 1980. november 17-én ölte meg Sutcliffe.

A nyomozásról

A bűntettek rövid leírásából kiderül, hogy a yorkshire-i hasfelmetsző egyáltalán nem volt olyan profi elkövető, aki értékelhető nyomok nélkül valószínűleg megcselekményeit. Többen túléltek a támadását, így valamiféle személyleírás is rendelkezésre állt. Emellett – amint látni fogjuk – tárgyi bizonyítási eszközök is örülkodtak a támadásairól. Ilyen körülmények között okkal bírálták az illetékes rendőrséget a felderítés elhúzóda, ennek következtében pedig az áldozatok nagy száma miatt. A kritika még akkor is jogos, ha tény: az angol bűnüldözés legnagyobb szabású felderítését hajtották végre, a nyomozók pedig megfeszített erőkkel próbálták megtalálni az évszázad egyik legveszélyesebb bűnözőjét. A probléma sokkal inkább a szervezésben, az elemzés-értékelés nem megfelelő voltában keresendő.

A Sampson-jelentés kiemeli, hogy az 1976-ban megátadott *Marcella Claxton* már egy szakállas embert írt le támadójaként, ennek megfelelően készült el a tettes fényképelemekből összeállított portréja. *Marilyn Moore* 1977-ben olyan portré elké-

sztítésében segédkezett, amelynek alapján Sutcliffe meglehetősen jól felismerhető?

A kihallgatások

Ahogy azt a Byford-jelentés megállapította, Peter Sutcliffe-et tizenkétszer hallgatták ki gyanúsítottként vagy tanúként a rendőrségen az 1981-es ítéletben a terhére rótt első bűncselekmény elkövetésétől a vádemelésig. Ez önmagában nyilvánvalóan számos kérdést felvet, különösen a már említett körülményekre (a helyszínek és az áldozatok nem voltak nyomszegények, a támadások egy részének voltak túlélői stb.) tekintettel. 1975 októberében autógumilopás miatt vették őrizetbe a hasfelmetszőt (ennek az ügynek az érdekessége, hogy az őt kihallgató felügyelő vezetékneve is Sutcliffe volt). Beismerő vallomást tett, pénzbüntetést kapott. A Rogulsky és Smelt elleni deliktumokkal való kapcsolat nem merült fel, egyébként utólag is megállapítható, hogy a gumilopás nem állt összefüggésben az emberölésekkel és testi sértésekkel.

A második kihallgatás már jelentős mozzanat a sorozatgyilkosság felderítésében. Peter Sutcliffe 1977. október 1-jén követte el az első nagy hibát. Egy Jean Jordan nevű prostituátnak vadonatúj ötfontos bankjeggyel fizetett, mielőtt brutálisan megölte. Nem sokkal a büntett elkövetése után rájött a baklövésre, és visszament a helyszínre. A lány táskáját azonban nem találta meg, ezért dühét a már halott áldozaton töltötte ki újabb, de a gyilkossághoz képest megállapíthatóan későbbi súlyos sérüléseket okozva. Megjegyzendő, hogy ez a körülmény (mármint a halotthoz visszatérő és magát ott ismét kitomboló tettes személye) kezdetben arra a következtetésre vezette a rendőrséget, hogy a Jean Jordan elleni támadás nem feltétlenül illeszkedik az akkor már yorkshire-i hasfelmetsző néven emlegetett sorozatgyilkos cselekményeinek sorába. A rendőrök Sutcliffe-fel ellentétben megtalálták a kézitáskát, benne a papírpénzzel. Sikerült behatárolniuk: kikhez juthatott a frissen nyomott bankó, így eljutottak Sutcliffe-hez is. Ő nyugodtan viselkedett, a felesége pedig alibit igazolt neki az elkövetés éjszakájára: házaavató ünnepséget tartottak, ott volt a férje. Azt viszont nem tette hozzá, hogy még az este folyamán Peter autóval hazavitt néhány vendéget, így volt olyan idő, amikor nem tudott elszámolni. Mivel a frissen nyomott pénz útjának követése révén mintegy nyolcezer lehetsé-

3 Balra a fantomkép, jobbra Sutcliffe fotója. Forrás: <http://www.execulink.com/~tkbrannen/photofit.htm>

ges elkövető jöhetett szóba, a valódi tettes azonosítására kétségtelenül nem volt lehetőség. Utólag megállapítható, hogy a bűntényekkel összefüggésbe hozható Ford Corsaire gépkocsira nincs utalás a kihallgatásról szóló anyagban. A vizsgálat idején már nem volt megállapítható, hogy a rendőrök maguktól rögzítették ilyen járműnek a hiányát (mert nem észlelték, amikor Sutcliffe-nél jártak), vagy a kihallgatott tagadta le a meglétét.

A következő kihallgatás ugyanerre az öftontos bankjegyre összpontosított, tulajdonképpen az első ellenőrzések pontosítása, további információk szerzése érdekében végezték, nem csupán Sutcliffe-nél. Nem a korábbi vallomást felvevő rendőrök végezték. Ezúttal a tanú szintén meghallgatott édesanyja is megerősítette: a Jean Jordan sérelmére elkövetett bűncselekmény idején fia vele együtt a házavatójukon volt. Tény, hogy valóban nem sokkal korábban költöztek új otthonukba. A rendőrök ekkor már feljegyezték a gépkocsi meglétét, sőt egy korábbi ugyanolyan járműről is jelentést írtak. Ezen túlmenően azonban nem végeztek kutatást, az autókra vonatkozóan sem mélyedtek el az adatok feltárásában és elemzésében.

Negyedszerre azért hallgatták ki Peter Sutcliffe-et, mert az említett Ford Corsaire gépkocsiját többször látták a bűncselekmények helyszíne környékén, a „vörös lámpás” negyedekben. Ekkor már az is érdekelte a nyomozókat, hogy Vera Millward meggyilkolása idején hol tartózkodtak a megkérdezettek. Sutcliffe a feleségével együtt közölte: otthon voltak, az új lakást csinosították. Az autót illetően Sutcliffe úgy nyilatkozott, hogy a kérdéses területen valóban áthajthatott, hiszen a városközpontba tartva éppen arra vezetett az útja. A rendőrök elfogadták ezt a magyarázatot, nem is tartották szükségesnek a mintavételt a gépkocsi gumibroncsáról, pedig az összehasonlítható lett volna a bűncselekmény helyszínén talált nyomokkal.

Ötödször azért jutottak el a rendőrök ismételen Sutcliffe-hez, hogy a gépkocsi ügyében pontosítsák az adatokat, és mintát vegyenek a gumibroncsokról. Ekkorra azonban az autó már nem volt Sutcliffe tulajdonában, a vevő pedig lecserélte a gumikat. A következő alkalommal már azért kérdezték Sutcliffe-et, mert az új gépkocsiját, egy Sunbeam Rapiert is megfigyelték a bűncselekmények helyszínei közelében. Feleségével együtt ekkor is megnyugtató válaszokat adott.

Lényegében a többi kihallgatás is ugyane kérdésekre irányult: a gépkocsi tartózkodása és mozgása, valamint Sutcliffe alibije a bűncselekmények időpontjában. Egyes ellentmondások (például a járművet látták Manchesterben, a tanú pedig tagadta, hogy ott járt volna) ellenére a rendőrök nem jutottak el odáig, hogy megalapozott gyanút állapítottak volna meg. A helyszínektől való távollétet minden esetben a feleség igazolta. Ezen túlmenően az is Sutcliffe-nek a gyanúsítottak lehetséges köréből való kizárása mellett szól, hogy nem illettek rá azok az ismérvek,

amelyeket a rendőrség az állítólagos hasfelmetszőtől kapott üzenetek hordozói és azok tartalma alapján rögzített.

Levelek és hangfelvétel

Amint arról szó volt, már az „eredeti” hasfelmetsző is üzent a hatóságnak. Sutcliffe esetében is több olyan levél keletkezett, amelyekben a tettes kérkedik akcióinak sikerével, közölve egyben: soha nem fogják elkapni.

Az első levelet 1978. március 8-án adták postára. Ebben a magát sorozatgyilkosként megjelölő személy leírta: folytatja eddigi tevékenységét, mert az a célja, hogy az utcákat megszabadítsa a prostituáltaktól. Néhány nappal később a *Daily Mirror* szerkesztőjének küldtek hasonló tartalmú üzenetet. Egy évvel később, 1979 márciusában kelt az a levél, amelyet az elsőhöz hasonlóan Oldfield helyettes rendőrfőnöknek címeztek. 1979-ben pedig egy hangkasszettát is eljuttattak a nyomozás irányításáért felelős rendőri vezetőnek. Nem merült fel határozott kétség arra vonatkozóan, hogy ezek az írásos, illetőleg hangkasszettán rögzített üzenetek valóban az elkövetőtől származnak. Ennek következtében igen jelentős erőket összpontosítottak a feladó azonosítására, megtalálására. Egyidejűleg szűkítették is az elkövetéssel gyanúsítható személyek körét: akik a borítékokról vett nyálminták, a hangüzenet küldőjének tájsozlása alapján kizárhatók voltak, azokkal a továbbiakban nem foglalkoztak.

Miként a Byford-jelentés is megállapította, súlyos hibát követtek el a nyomozók akkor, amikor a hasfelmetszőt tekintették az üzenetek küldőjének. Az állítólagos elkövetőtől kapott küldemények alapján a hatóság olyan következtetésekre jutott, amelyek alapján Peter Sutcliffe kizárható volt a lehetséges tettesek köréből. Kétségtelen, hogy nem volt teljesen alaptalan a levelek szerzőjének és a hang forrásának a sorozatgyilkossal való azonosítása. A nyálminta segítségével megállapították például, hogy a feladó a B vércsoportba tartozik, ugyanez volt rögzíthető a Joan Harrison elleni támadás elkövetőjéről. A második levélben utalás volt arra, hogy a rém legközelebb Manchesterben egy idősebb kéjnéőt öl meg. És valóban: a következő áldozat Vera Millward 41 éves prostituált volt. Arról is szó volt az egyik levélben, hogy legközelebb Bradfordban csap le. Ez nem így történt, a hangfelvételen azonban az állítólagos tettes magyarázkodott, amiért máshol került sor a következő emberölésre. Azt is hozzá kell tenni, hogy éppen nyomozási érdekekből a rendőrség egyes adatokat nem hozott nyilvánosságra, az üzenetek azonban világossá tették: küldőjüknek a részletekről is közvetlen információi vannak.

Mindazonáltal – miként vizsgálódásai nyomán Sir Lawrence Byford rögzítette – voltak elgondolkodtató tények is. Az egyik ilyen Yvonne Pearson halála: a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján ez 1978 januárjában következett be, de a holt-

testet csak ugyanazon év március 26-án fedezték fel. Ez időszak alatt született az első két levél, amelyekben nincs említés erről a cselekményről. A későbbiekben viszont az üzenetek szerzője kifejezetten vállalta ezt a gyilkosságot is.

1979. szeptember 13-án az Egyesült Királyság minden rendőrségéhez eljuttatták azt a közleményt, amely szerint a továbbiakban a lehetséges elkövetők köréből ki kell zárni mindenkit, aki nem a B vércsoportba tartozik (Sutcliffe vércsoportja O-s), és nem északkeleti (geordie) akcentussal beszél (Sutcliffe-re a yorkshire-i, tehát más tájszólás volt jellemző). Emellett még rendelkezésre állt az üzenetekből rögzített írásminta, amelyről a későbbiekben szintén kiderült, hogy nem a valódi testtől származik. Utóbbit szakértő hasonlította össze egyebek mellett a Peter Sutcliffe kézírásával is, megerősítve a rá vonatkozó gyanú hiányát. Így magyarázható, hogy Peter Sutcliffe-et igen hosszú időn keresztül nem vonták be terhelként az eljárásba, holott az előbbiek szerint több olyan körülményt észleltek, amelyek a támadásokhoz kapcsolták a többször kihallgatott férfit.

Megjegyzendő, hogy az ügyben szintén felderítést végző northumbriai rendőrök nyugat-yorkshire-i kollégáikkal ellentétben határozott kételyeiknek adtak hangot az üzenetek szerzőjét illetően. Megállapították mindenképp, hogy azok számos ponton hasonlóságot mutatnak az előd, vagyis a Hasfelmetsző Jack ügyével kapcsolatos közlésekkel. Márpedig ott határozottan kirajzolódott, hogy azok írói – legalábbis az esetek döntő többségében – semmiképpen nem azonosak a keresett, de soha meg nem talált bűnözővel. Felhívták a figyelmet az Yvonne Pearson meggyilkolásával kapcsolatos problémára is. Ezért alakult ki az a helyzet, amelyben a northumbriai rendőrség által kibocsátott hirdetményeken az szerepelt, hogy az üzenetek küldője a hasfelmetszőnek tünneti fel magát, míg a nyugat-yorkshire-i közlemények feltételezett tettesről szóltak.

1980. november 26-án, tehát az utolsó ismert áldozat, Jacqueline Hill halála után névtelen levelet kapott a nyomozó hatóság. Ennek feladója közölte Sutcliffe nevéit és címét, leírta róla, hogy teherautó-vezető, és sajátos viszonyban van a prostitúutakkal. Megjegyzendő mindamellelt, hogy nem ez volt az egyetlen anonim bejelentés, számos hasonló információ érkezett a rendőrségre; feldolgozásukkal külön egység foglalkozott. Boot nyomozó rájegyezte a levélre: legfontosabb, ellenőrizendő, Sutcliffe-et ki kell hallgatni. A feladat végrehajtása érdekében meg is tették a szükséges előkészületeket, az elsődlegesség követelménye ellenére azonban az 1981. január 2-i más okokból történt őrizetbe vételig nem történt semmi. Ennek okát a Byford-jelentés sem tudta megállapítani, annyi bizonyos, hogy a túlterhelt rendőrség a bejelentések alapján teendő intézkedésekkel is nagy lemaradásban volt. A névtelen levél szerzője nem sokkal később felfedte magát: megjelent a rendőrségen, és további adatokat szolgáltatott.

A lebukás egy véletlen miatt következett be. 1981. január 2-án Sutcliffe egy *Olivia Reivers* nevű prostituálttal volt az autójában. A rendőrök azért vették őrizetbe, mert hamisnak találták a gépkocsi rendszámleírását. Emellett, mint a későbbiekben kiderült, hamis nevet adott meg. A dewsburyi rendőrségre vitték, ahol a nyomozók észlelték a hasfelmetszőre utaló jegyeket (akkor már rendelkezésre álltak személyleírások és fantomkép is). Kihallgatták, megmotozták. Ennek során kiderült, hogy a nemi szervét szabadon hagyó alsóneműt és térdvédőt viselt (valószínűsíthetően azért, mert áldozatai mellett térdelt, amikor rájuk hajolt). A következő napon találtak egy kalapácsot, egy kést, valamint egy kötelet az elfogás helyének környékén (mielőtt bevitték, megengedték, hogy vizeljen), majd még egy kést a rendőrség mosdójában.

Kétnapi intenzív kihallgatás után, 1981. január 4-én Peter Sutcliffe bevallotta, hogy ő a hasfelmetsző. Részletesen beszámolt bűntetteiről. Hetekkel később született meg a védekezés: Isten parancsára cselekedett. A tárgyaláson bűnösnek vallotta magát 13 nő halála ügyében, de nem szándékos gyilkosság (*murder*), hanem enyhébben minősülő emberölés (*manslaughter*) elkövetése miatt. Beismert továbbá hét kísérleti szakban maradó támadást is. A bíróság előtt is arra hivatkozott, hogy Isten akaratát teljesítette: így belátási képessége nem volt teljes, önálló döntésen alapuló magatartása nem állapítható meg. A bíróság azonban ezt a kimentést nem fogadta el: a súlyosabb megítélésű szándékos emberölést (*murder*) róta a terhére, és életfogytig tartó szabadságvesztésre ítélte. A feltételes szabadságra bocsátás harminc év elteltével, azaz 2011-ben válik lehetővé. Sutcliffe kérvényezte kiengedését, amire van is esélye, hiszen az őt vizsgáló orvosok szerint már nem jelent veszélyt a társadalomra.⁴

A hasfelmetsző nevében írt levelek szerzőjét csak 2006-ban sikerült felelősségre vonni. Az egyik borítékáról rögzített DNS-minta alapján azonosították *John Humble*-t, aki beismertő vallomást tett.

Hill kontra Nyugat-Yorkshire rendőrfőnöke

Érdeemes röviden kitérni a már említett bírósági eljárásra is, mivel abból is fontos következtetések adódnak. Sutcliffe utolsó áldozata, *Jacqueline Hill* 1980. november 17-én vesztette életét a brutális támadás következtében. Édesanyja gondatlanság miatt perelte a rendőrséget, mivel állítása szerint a tragikus eset bekövetkezésekor már volt annyi információjuk, amelynek birtokában meg kellett volna akadályozniuk

⁴ <http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/news/article2248338.ece>

a további bűncselekményeket, így a lánya ellenit is. A felperes kifejtette: a bűntettek elkövetési módjából már lehetett arra következtetni, hogy ugyanarról a tettestől van szó, előre lehetett látni továbbá, hogy beavatkozás hiányában további életek kerülhetnek veszélybe.

Az igazságszolgáltatásnak tehát abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy felel-e a rendőrség a bűnüldözés – időleges – kudarcáért és az abból adódó sérelmekért, károkért. Ebben a körben vizsgálta a bíróság az édesanya jogosultságát és érdekelttségét. A kártérítés a ténylegesen viselt kiadásokat (például temetési költség), valamint az áldozat kiesett jövedelmét foglalta volna magában. Utóbbi kapcsán hamar nyilvánvalóvá vált a jogosulatlanság, hiszen az édesanya nem tartotta el a lányát. Meg kell azonban jegyezni, hogy a felperes egyértelművé tette: bármely megítélt összeget jótékonyági célokra fordítana, tehát az ügy kezdeményezésében és vitelében nem motiválta személyes haszonszerzést.

A keresetet elutasították, a jogorvoslati eljárásban pedig helybenhagyták a döntést. Legmagasabb szinten a Lordok Háza mint legfelsőbb bíróság járt el, lényegileg a korábbi elvi alapokon megítélve az ügyben felvetődő kérdéseket. Az ítéletek nem cáfolták ugyan a nyomozás hibáira vonatkozó állításokat, az indokolás szerint azonban hiányzott az a konkrét, felelősséget megalapozó viszony, amelynek keretében a gondatlanságot egyáltalán vizsgálni lehetett volna. Miközben tehát az igazságszolgáltatás kevésbé vizsgálta a rendőrség eljárását és az annak során elkövetett mulasztásokat, gondosan elemezte a gondossági kötelezettséget az alperes és az ügy szereplői között. Ismeretes, hogy Angliában precedensrendszer érvényesül, erre az ügyre vonatkozóan azonban senki nem hivatkozott olyan korábbi döntésre, amely alkalmas lett volna a határozat megalapozására.

Az ítések abból indultak ki, hogy a rendőrség ugyanúgy alá van vetve az ország általános törvényeinek, mint bárki más. Ebből következően az elvárhatóság mércéje is ugyanaz, mint az egyéb jogalanyok esetében. Vitán felül állt az ügyben, hogy a rendőrök nem hatottak közre a halálhoz vezető okozati folyamatban. A kérdés tehát úgy fogalmazódott meg: felelős-e valaki azért a cselekményért, amit valaki más egy harmadik személy ellen követ el. Nyilvánvaló, hogy nem. Megalapozhatja azonban ezt a jogkövetkezményekkel is járó fokozott gondossági követelményt valamely speciális kapcsolat, helyzet. Ilyen lehetett volna, ha Sutcliffe a rendőrség őrizetében állt volna a cselekmény elkövetése idején. Erről azonban nem volt szó. Érdekes az is, ahogyan a másodfokú ítéletet indokoló Fox bíró érvelt az utolsó áldozattal kapcsolatos, gondatlanságon alapuló kárfelelősség kérdésében. Szerinte súlyosan méltánytalan volna a többi sértettel, ha kizárólag Jacqueline Hill tekintetében marasztalnák el a rendőröket. Az természetesen a pusztá véletlen műve, hogy kit mikor támadott meg a hasfelmetsző ebben az öldöklési sorozatban.

Nem lehetne tehát különbséget tenni a kártérítésre jogosultság tekintetében akkor sem, ha egyébként annak fennállását a bíróság megállapította volna. Még az első áldozatra vonatkozóan is felvethető a bűnmegelőzési kötelezettség elmulasztásának kérdése. A másodfokú bíróság azon aggodalmát sem rejtette véka alá, hogy a felperes győzelme esetén elárasztanák a hasonló kezdeményezések az angol igazságszolgáltatást. Ilyen megfontolások alapján született az a döntés, amely szerint sem az elkövetővel, sem az utolsó áldozattal, sem pedig annak édesanyjával kapcsolatban nem állt fenn olyan speciális (jog)viszony, amely megalapozta volna a rendőrségi gondatlanságon alapuló kártérítési felelősséget.

Meg kell jegyezni, hogy a magyarországi jogi szabályozás, valamint a bírói gyakorlat ismeretében nálunk sem kecsegtetne sikerrel egy ilyen (itt nyilvánvalóan közigazgatási kárfelőlősségen alapuló) perindítás. Másrészt viszont egy demokratikus jogállamban az sem elfogadható, hogy a rendőrség esetleges melléfogásai, tévedései a diszkrecionális jogkör vagy taktikai szabadság védőpajzsa mögött következmények nélkül maradjanak. A bírói jogorvoslat nem az egyedüli eszköz: az országgyűlési biztosoktól kezdve a parancsnoki jogkörökön keresztül az ügyészi kontrollig (a bűnmegelőzés körében pedig a Független Rendészeti Panasztestületre is fontos szerep háru) számos lehetőség van a felelősség érvényesítésére. Ebből a szempontból lényeges különbség az angliai helyzethez képest, hogy nálunk igenis speciális – és ennek megfelelően alakítható – rendelkezések határozzák meg a rendőrség bűnüldözési és más kötelességeit, a fellépés során pedig nem a célszerűség, hanem a törvényesség és a hivatalbéli eljárás elve az irányadó.

Nyitott kérdések

A nyomozást végző rendőri szervek nagy meglepéssel vették tudomásul a bűncselekmények elkövetését beismerő Sutcliffe elítélését. Ennek ellenére mind a mai napig megválaszolatlanul maradt több olyan kérdés, amelyek tisztázása elengedhetetlen lett volna az ügy nyugodt lelkiismerettel történő lezárásához.

Szó volt például arról, hogy Jean Jordan meggyilkolása után a hasfelmetező visszatért a tett színhelyére, mert rájött, hogy az ő fontos bankjegy elvezetheti hozzá a nyomozókat. A prostituált táskáját mégsem találta meg, mégpedig azért, mert azt valaki a holttesttől távolabb rejtette el, miközben a pénz benne maradt. Egy környékbeli hajléktalant ki is hallgattak ez ügyben, érdemi eredmény nélkül.

5 http://www.peterkinsley.com/storyteller/p5_storyteller.html

Olyannyira fennállnak ezek a problémák, hogy többen úgy vélik: nem is Sutcliffe volt az igazi hasfelmetsző. Való igaz, hogy a bíróság előtt számos bűncselekményre vonatkozóan kizárólag a terhelt beismerő vallomása állt rendelkezésre, annak alapján hozták meg az elmarasztaló ítéletet.

Noel O'Gara könyvében részletes és számos ponton igen meggyőző érveket fogalmazott meg a hivatalos verzióval szemben.⁶ Szerinte Sutcliffe csupán négy cselekményt követett el azok közül, amelyeket bevallott. Tény mindenestre, hogy volt objektív bizonyíték az elkövető B vércsoportoz tartozására, miközben a terhelt rótt gyilkosságok és emberölési kísérletek miatt elítélt terhelt O-s vércsoportú volt. A szerző egyébként meg is nevezi a valódi sorozatgyilkost, aki szerinte nem más, mint volt alkalmazottja: *William Tracey*. Az egyik áldozat, Emily Jackson barátnője valóban olyan személyleírást adott a feltételezett elkövetőről, ami az O'Gara által megnevezett tettesre illik. Szakállas, ír férfiről beszélt, akinek számos, Tracey-re jellemző ismertetőjegyét meghatározta, beleértve a bal kezén található sebhelyet és a jobb kezén lévő tetoválást is. Ezen elmélet szerint a levelek szerzője is Tracey volt. Kétségtelen tény, hogy a meggyőzőnek tűnő DNS-bizonyíték ellenére John Humble kézírása szembeötlően különbözik a hasfelmetsző nevében írt üzenetek közzétett formájától.⁷

Ahogy azonban az eredeti nyomozás, illetőleg az annak eredményei alapján született ítélet, úgy O'Gara koncepciója is támadható. Megbízható adatok vannak (még hozzá éppen tőle, hiszen a leleplező mű szerzője a mondottak szerint William Tracey munkáltatója volt) ugyanis például arra, hogy az általa megnevezett elkövető 1978 májusa előtt egyáltalán nem tudott autót vezetni. Márpedig a barátnő hivatkozott vallomásában az is szerepelt, hogy Emily Jackson a feltételezett gyilkossal beszállt egy Land Roverbe, majd elhajtottak.⁸

Tanulságok

A nyomozást értékelő anyagok, a bírósági eljárás, a sorozatgyilkosságról megjelent publikációk, valamint a lefolytatott parlamenti viták⁹ alapján megfogalmazható a Sutcliffe-ügy néhány fontos tanulsága. Mindenekelőtt az, hogy fontos az egyes cselekmények közötti összefüggés – ha van ilyen – minél hamarabb történő

⁶ Noel O'Gara: *The Real Yorkshire Ripper*. Court Publications, Ballinahowen Court, Athlone, 1989

⁷ <http://www.yorkshireripper.com/johnhumbleletters.htm>

⁸ <http://www.execulink.com/~lbrannen/tracey.htm>

⁹ Yorkshire Ripper [Investigations]. HC Deb 19 January 1982, vol. 16., cc 157–166. <http://hansard.millbanksystems.com/commons/1982/jan/19/yorkshire-ripper-investigations>

HÍRES BŰNÜGYEK, TANULSÁGOS NYOMOZÁSOK

---

felismerése, hiszen így az adatok egymásra vonatkoztatása, együttes elemzésük és értékelésük segítségével jelentős előrehaladás érhető el. A yorkshire-i hasfelmetező esetében a kapcsolódások sokszor csak késve váltak ismertté. Amikor már nyilvánvaló volt a sorozatjellegű elkövetés, akkor létre kellett volna hozni egyetlen olyan központot, ahol elvégezhetők volna a folyamatos és mindenre kiterjedő adatfeldolgozások.

A publikált források alapján egyértelműen kijelenthető, hogy a hibák jelentős része a különböző esetek következetes, minden ügyre kiterjedő összekapcsolásának elmaradásából eredt. Az 1969-es cselekmények már számos közös vonást mutattak a későbbi támadásokkal. A hasfelmetezőnek a prostitúáltakhoz fűződő sajtós, beteges viszonya, a néhány esetben kimutatható szexuális aberráció megállapítható volt a háttérben. Még akkor is, ha nem minden egyes támadásnál voltak rögzíthető maradványok és egyöntetűen ezek az ismertetőjegyek. Számítógépek akkor már szolgálták a bűnüldözést Nagy-Britanniában, nem volt azonban olyan egységes hálózat a megfelelő programokkal, amely valóban hatékony segítség lehetett volna ennek az ügynek a felderítésében. Mai kifejezéssel élve: az ilyen jellegű ügyekben az *intelligence led policing*, vagyis az adatfeldolgozáson alapuló rendőri munka vezethet elvárható időn belül eredményre. Kiemelkedően fontosnak bizonyult a *modus operandi*, vagyis az elkövetési mód alapján történő összehasonlítás. Bonyolította a dolgot – és erre minden rendszer és program kidolgozásakor ügyelni kell –, hogy egyes bűntetteknl a többihez képest eltérések, új elemek is mutatkoztak. Ez lehet akár tudatos elterelő művelet következménye, de a konkrét körülmények hatása is.

Előfordultak súlyos szubjektív hibák, tévedések is. Ilyen volt mindenekelőtt az, hogy az üzenetek szerzőjét fenntartások nélküli azonosították a hasfelmetezővel, ami gyakorlatilag az egyébként látókörbe kerülő valódi tettesnek a gyanúsítás szempontjából való mellőzéséhez vezetett. A nyomozást értékelő anyagok egybehangzóan szorgalmazzák a kellő tapasztalattal felvértezett vezetők kiválasztását a yorkshire-i esethez hasonló kriminális megnyilvánulások felderítésének összehangolására, a tevékenység vezetésére. Ugyancsak fontos, hogy a rendőrképzésben foglalkozzanak az ilyen ügyekből leszűrt szakmai tapasztalatokkal, adják át őket a pályakezdő kollégáknak. További tanulság, hogy a közvélemény pontos, korrekt tájékoztatása még akkor is szükséges, ha az ilyen, nagy felháborodást keltő esetekben sok értéktelen adattal is elhalmozzák a nyomozó hatóságot.